

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaaliturvarahastojen säästöjen valtion ja kuntien talouden vahvistamiseen ohjaamista ja sairauspäivärahan muutoksia koskevaksi lainsäädännöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaaliturvarahastojen säästöjen valtion ja kuntien talouden vahvistamiseen ohjaamista ja sairauspäivärahan muutoksia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 123/2024 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- perustuslakivaliokunta PeVL 42/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Marjaana Maisonlahti, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylimatemaatikko Tapio Isolankila, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Ilari Ahola, valtiovarainministeriö
- finanssineuvos Jukka Mattila, valtiovarainministeriö
- vt ylijohtaja Tuulia Hakola-Uusitalo, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- sairauspäivärahan etuusjuristi Mika Tyrväinen, Kansaneläkelaitos
- johtava tutkija Juha Honkatukia, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- asiantuntijalääkäri Tuula Kock, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- johtava asiantuntija Kristian Wahlbeck, MIELI Suomen Mielenterveys ry
- edunvalvontapäällikkö Anne Perälähti, SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- pääekonomisti Patrizio Lainá, STTK ry
- johtaja Saana Siekkinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- pääsihteeri Anni Kyröläinen, Vammaisfoorumi ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Verohallinto
- Helsingin kaupunki

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp

- Suomen Kuntaliitto
- Akava ry
- Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT
- Pelastakaa Lapset ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Työllisyysrahasto

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sairausvakuutuslakia ja säädettäväksi laki sairausvakuutusmaksujen maksuprosenteista vuonna 2025.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sairausvakuutuksen sairaanhoitokorvausten ja työtulovakuutuksen menojen rahoittamiseen kohdistuvia valtion, vakuutettujen ja työnantajien rahoitusosuuksia (kanavointiratkaisu). Tässä tarkoituksessa sairausvakuutuslain mukaisesta valtion perusosuudesta päivärahaetus- ja kuntoutusrahakuluissa luovuttaisiin. Sairausvakuutuksen sairaanhoitovakuutuksen vakuutettujen rahoitusosuutta korotettaisiin siten, että vakuutettujen osuus sairaanhoitovakuutuksen kuluista olisi 48,6 prosenttia ja valtion rahoitusosuus laskisi 51,4 prosenttiin. Työnantajien rahoitusosuutta sairausvakuutuksen työtulovakuutuksesta esitetään korotettavaksi 68 prosenttiin ja palkansaajien ja yrittäjien rahoitusosuutta alennettavaksi 32 prosenttiin vuodesta 2025 lukien.

Pääministeri Petteri Orpon hallitus sitoutui hallitusohjelmassaan vahvistamaan julkista taloutta pysyvästi toimenpidekokonaisuudella, joka vahvistaa julkista taloutta nettomääräisesti kuudella miljardilla eurolla vuoden 2027 tasolla. Lisäksi keväällä 2024 hallitus päätti uudesta toimenpidekokonaisuudesta, joka vahvistaa julkista taloutta noin kolmella miljardilla eurolla vuodesta 2025 alkaen. Hallitusohjelman menosäästöistä ja keväällä 2024 päätetyistä uusista menosäästöistä yhteensä noin 1 130 miljoonaa euroa kohdistuu vakuutusmaksuilla rahoitettuihin sosiaaliturvarahastojen menoihin. Sosiaaliturvarahastojen menojen alentumisesta syntyvät menosäästöt eivät suoraan täysimääräisesti vähennä valtion ja kuntien velkaantumista, vaan hallituksen kokonaisuus säästötavoitteen saavuttaminen velkasuhteen taittamiseksi edellyttää sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvien säästöjen täysimääräistä kanavointia.

Kanavoinnista noin 220 miljoonaa euroa toteutettiin jo vuoden 2024 alusta lukien, ja tällä esityksellä on tarkoitus toteuttaa puuttuva osa kanavoinnista, eli noin 910 miljoonaa euroa. Tässä esityksessä ehdotetaan, että kanavointitarpeesta noin 625 miljoonaa euroa toteutettaisiin alentamalla valtion sairausvakuutuslain mukaisiin menoihin kohdistuvaa rahoitusosuutta. Tämä rahoitusvastuu siirtyisi työnantajien ja vakuutettujen rahoitettavaksi sairausvakuutuksessa, mikä vaikuttaisi hieman myös julkisen sektorin työnantajien vakuutusmaksuihin. Ratkaisusta kokonaisuutena seuraa lisäksi, että ansiotuloverotuksessa vähennyskelpoiset sosiaaliturvamaksut kokonaisuutena laskevat, mikä kasvattaa valtion, kuntien, sekä seurakuntien veropohjia. Tämä kasvattaa ansiotuloverotuksen tuloja niin, että kanavointitarve kokonaisuudessaan tulee katettua.

Sairauspäivärahamenon vähentämiseksi esityksessä ehdotetaan, että sairauspäivärahan laskusäännön mukaan määräytyvien päivärahaetuksien vuositulon yläraja, joka oikeuttaa 70 prosen-

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp

tin korvaustasoon, alennettaisiin nykyisestä 35 769 eurosta 27 633 euroon, ja että tuloajan ylittävältä osalta sairauspäivärahaa karttuisi nykyisen 20 prosentin sijasta 15 prosenttia. Laskukaavan muutos koskee myös Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaista kuntoutusrahaa, joka määräytyy samoin perustein kuin sairauspäiväraha. Muutoksen johdosta vähintään 27 633 euron vuosituloon perustuvat päivärahat alenisivat nykytilaan verrattuna, ja kokonaisuudessaan päivärahaetusmeno vähenisi nykytilaan verrattuna. Sairauspäivärahan laskukaava koskee myös sairausvakuutuslain mukaista luovutuspäivärahaa. Esityksessä ehdotetaan, että luovutuspäivärahaa ei alennettaisi, vaan sen osalta sovellettaisiin nykyistä laskukaavaa vuoden 2025 loppuun saakka. Sairauspäivärahan muutoksista syntyvä vaikutus sosiaaliturvarahastojen etuusmenoon sisältyy kanavoitintarkistukseen.

Sairauspäivärahan laskusäännön muuttamisella tavoitellaan etuusmenon vähentymistä niin, että nettomääräisesti julkinen talous vahvistuisi noin 60 miljoonalla eurolla. Laskusäännön muutoksen vaikutus sairausvakuutuslaissa tarkoitettujen työtulovakuutuksen rahoitukseen sisältyy sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvien säästöjen kanavoitinta koskevaan ehdotukseen. Lisäksi, vaikka laskusäännön muuttamisen tavoitteena ei ole lisätä työllisyyttä, muutoksen on kuitenkin arvioitu vahvistavan työllisyyttä käyttäytymisvaikutusten kautta, mikä vahvistaisi julkista taloutta. Näin syntyvää vaikutusta sosiaaliturvarahastojen etuusmenoon ei esitetä kanavoitavaksi.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että vuoden 2025 sairausvakuutusmaksujen maksuprosenteista säädettäisiin poikkeuksellisesti lailla valtioneuvoston asetuksen sijasta.

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esitys on osa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitetta julkisen talouden vahvistamisesta ja Suomen velkakehityksen kääntämisestä. Esityksessä ehdotetaan muutoksia sairausvakuutusrahaston rahoitukseen ja sairauspäivärahan laskusääntöön. Esityksen tavoitteena on toteuttaa sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvien säästöjen täysimääräinen kanavoitinta valtion ja kuntien talouteen vuosien 2025—2028 julkisen talouden suunnitelman mukaisesti. Lisäksi tavoitteena on toteuttaa sairauspäivärahaan kohdistuvat noin 60 milj. euron säästöt julkisen talouden suunnitelmassa päätetyllä tavalla.

Hallitusohjelman menosäästöistä ja keväällä 2024 päätetyistä uusista menosäästöistä yhteensä noin 1 130 milj. euroa vähentää lakisääteisillä vakuutusmaksuilla rahoitettavien sosiaaliturvarahastojen, työllisyysrahaston ja sairausvakuutusrahaston menoja. Ilman säästöjen kanavoitinta sosiaalivakuutusmaksut laskisivat sosiaaliturvarahastojen menojen pienentyessä, mikä laskisi julkisen talouden tuloja, eikä valtion ja kuntien velkaantuminen vähentyisi tavoitellusti. Kanavoitinnista noin 220 milj. euroa toteutettiin jo vuoden 2024 alusta lukien ansiotuloerotuksen muutosten yhteydessä. Nyt käsiteltävänä olevalla esityksellä on tarkoitus toteuttaa puuttuva osa kanavoitinnista, eli noin 914 milj. euroa.

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp

Sairausvakuutusrahasto jakautuu työtulovakuutukseen, joka rahoitetaan palkansaajien, yrittäjien, työnantajien ja valtion rahoitusosuuksilla, ja sairaanhoitovakuutukseen, joka rahoitetaan vakuutettujen ja valtion rahoitusosuuksilla. Sosiaaliturvarahastojen säästöjen kanavointi ehdotetaan toteutettavaksi muuttamalla sairausvakuutusrahaston sairaanhoitovakuutuksen ja työtulovakuutuksen menojen rahoittamiseen kohdistuvia valtion, vakuutettujen ja työnantajien rahoitusosuuksia niin, että valtion maksuosuus pienenee ja työnantajien sekä vakuutettujen maksuosuus kasvaa. Kanavointitarpeesta noin 625 milj. euroa toteutetaan alentamalla valtion osuutta sairausvakuutusrahastosta. Ansiotuloverotuksessa vähennyskelpoiset sosiaaliturvamaksut (työttömyysvakuutusmaksu ja palkansaajan päivärahamaksu) laskevat kanavointiratkaisun myötä, mikä kasvattaa valtion, kuntien, sekä seurakuntien veropohjia. Tämä kasvattaa ansiotuloverotuksen tuloja niin, että 914 milj. euron kanavointitarve tulee kokonaisuudessaan katettua.

Sairausvakuutusrahastosta tehtävä kanavointi koostuu useasta kokonaisuudesta. Ensinnäkin työtulovakuutuksen valtion viiden prosentin perusosuudesta luovutaan. Vuonna 2025 perusosuus on noin 112 milj. euroa. Muutos vähentää työtulovakuutuksen valtion rahoitusta ja nostaa sekä palkansaajien että työnantajien rahoitusosuuksia. Toiseksi työnantajien rahoitusosuus työtulovakuutuksesta korotetaan 52 prosentista 68 prosenttiin ja palkansaajien ja yrittäjien rahoitusosuus alennetaan 48 prosentista 32 prosenttiin. Kolmanneksi sairaanhoitovakuutuksen vakuutettujen rahoitusosuutta korotetaan siten, että vakuutettujen osuus sairaanhoitovakuutuksen kuluista nousee 33 prosentista 48,6 prosenttiin ja valtion rahoitusosuus laskee 67 prosentista 51,4 prosenttiin.

Työttömyysturvarahaston rahoitukseen ei esitetä muutoksia, joten työttömyysvakuutusmaksut muuttuvat kanavointiratkaisusta huolimatta työttömyysturvaan kohdistuvien säästöpäätösten ja työttömyyttä koskevan ennusteen perusteella. Kanavointikokonaisuuteen liittyen poistetaan kuitenkin Työllisyysrahaston työttömyysvakuutusmaksutuotosta Kansaneläkelaitokselle peruspäivärahan rahoitukseen tilitettävä 50,3 milj. euron rahoitusosuus, jolloin valtion rahoitusosuus peruspäivärahan menoista kasvaa. Tämä ehdotus sisältyy eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen HE 150/2024 vp, jolla vahvistetaan vuoden 2025 työttömyysvakuutusmaksut.

Esityksessä ehdotetaan myös pienennettäväksi suurempia sairauspäivärahoja, osasairauspäivärahoja ja kuntoutusrahoja muuttamalla sairauspäivärahan laskusääntöä niin, että 70 prosentin korvaustasoon oikeuttavan vuositulon yläraja alennettaisiin nykyisestä 35 769 eurosta 27 633 euroon. Tulorajan ylittävältä osalta sairauspäivärahaa karttuu nykyisen 20 prosentin sijasta 15 prosenttia. Muutokset eivät kohdistu vakuutettuihin, joiden vuositulot ovat alle tämän ylärajan.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää esityksen tavoitteita julkisen talouden vahvistamisesta ja valtion sekä kuntien velkaantumisen vähentämisestä perusteltuina ja kannattaa lakiehdotusten hyväksymistä. Valiokunta kuitenkin korostaa, että ansioperusteisten etuuksien rahoitukseen tarkoitettujen sosiaaliturvamaksujen ohjaaminen valtion ja kuntien talouden kohentamiseen muuttamalla pysyvästi sairausvakuutusrahaston rahoitusosuuksia on poikkeuksellinen toimenpide. Valiokunta pitää kokonaisuutta kuitenkin hyväksyttävänä julkisen talouden vaikean tilanteen vuoksi. Ehdotetun kokonaisuuden seurauksena työnantajien ja palkansaajien vakuutusmaksu- ja verorasitus ei kokonaisuutena olennaisesti muutu, kun vertaillaan vuotta 2023 vuoteen 2026 ja sen jälkeiseen aikaan. Valiokunta pitää myös myönteisenä, että sairauspäivärahan laskusäännön muuttaminen ei alenna pienempiä päivärahoja, jolloin myös vaikutukset asumistuki- ja toimeentulotukimenoihin jäävät maltillisiksi.

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp

Perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 42/2024 vp) mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain lainsäätämisyjärjestyksessä. Lausunnon mukaan ainoastaan niin sanottuun ansio-osaan puuttuva sääntely sairauspäivärahan laskukaavan muuttamisesta ei vaikuta perustuslain 19 §:n 2 momentissa tarkoitettuun perustoimeentulon turvaan eikä sääntely ole myöskään ongelmallista perustuslain 15 §:ssä turvaton omaisuuden suojan kannalta (ks. myös PeVL 25/2013 vp, s. 2—3).

Esityksessä on lisäksi ehdotettu, että vuoden 2025 sairausvakuutusmaksujen maksuprosenteista säädetään poikkeuksellisesti lailla valtioneuvoston asetuksen sijasta, koska esityksessä ehdotettujen muutosten vuoksi valtioneuvoston asetusta sairausvakuutuksen maksuprosenteista ei ehditä antamaan laissa säädettyssä aikataulussa vuodelle 2025.

Kanavointiratkaisu

Ehdotetun kanavointimallin taustalla on kolmikantaisen työryhmän selvitys vero- ja maksutulojen sekä etuuksien rahoituksen jakautumisesta julkisen talouden eri sektoreiden kesken (valtiovarainministeriön julkaisuja 2024:15). Sairausvakuutuksen kautta tehtävä kanavointi noudattaa hallituksen esityksen mukaan työryhmän keskeisiä havaintoja, ja vakuutusmaksuvastuut mahtuvat sellaisen historiallisen vaihtelun sisään, jossa vakuutusmaksuvastuut ovat aiemminkin liikkuneet. Sairausvakuutusrahaston rahoitusvastuita on viimeksi muutettu vuonna 2016 solmitun kilpailukyky sopimuksen seurauksena.

Työmarkkinajärjestöt jättivät työryhmän selvitykseen erivän mielipiteen (liite 2), johon he viittasivat myös valiokunnan kuulemisessa. Järjestöjen mukaan julkinen talous vahvistuisi myös ilman ehdotettua kanavointia, kun otetaan huomioon työttömyysvakuutusmaksujen verovähennysoikeus, työn verotuksen keventymisen työllisyyttä vahvistava vaikutus ja julkisen sektorin työnantajien velvollisuus maksaa työnantajan työttömyysvakuutusmaksua.

Kanavointia selvittäneen työryhmän raporttiin sisältyvän laskelman mukaan sosiaaliturvamaksujen alenemisesta seuraavien verotulojen kasvun kautta palautuisi 37 prosenttia maksujen alentumisesta. Lisäksi sosiaalivakuutusmaksujen alentaminen lisäisi työn kysyntää ja tarjontaa. Työryhmän raportin mukaan 20 prosenttia maksujen alentumisesta palautuisi korkeamman työllisyyden kautta (Työryhmän raportti luku 5, s. 46—49). Näin ollen työmarkkinajärjestöjen mukaan sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvasta 1 130 milj. euron säästöstä 57 prosenttia eli noin 640 milj. euroa palautuisi vahvistamaan julkista taloutta ilman kanavointitoimia, mutta valiokunta korostaa, että tässä arvioissa ei ole otettu huomioon vuoden 2024 alusta tuloverotuksen muutoksilla tehtyä kanavointia.

Työmarkkinajärjestöjen mukaan mahdollisesti tarvittava julkisen talouden suora lisäsopeutus tulisi tehdä ehdotetun kanavointiratkaisun sijasta lisäsäästöillä, tuloja kasvattamalla tai niiden yhdistelmällä. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa järjestöt pitivät ehdotettua kanavointia vakuutusperiaatteen vastaisena, koska ansioperusteisten etuuksien rahoittamiseen tarkoitettuja sosiaaliturvamaksuja ei pitäisi käyttää muun talouden vahvistamiseen.

Valiokunta toteaa, että hallituksen esityksessä on (jakso 5.1.1) käsitelty kattavasti ja seikkaperäisesti työmarkkinajärjestöjen erivässä mielipiteessä esitettyä vaihtoehtoja ja muita vaihtoehtoi-

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp

sia tapoja vahvistaa julkista taloutta sosiaaliturvarahastoihin kohdistuvilla säästöillä. Eri vaihtoehtoiset tavat eivät kuitenkaan täytä hallituksen kanavoinnille asettamaa suoraa säästötavoitetta julkiseen talouteen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ilman ehdotettua kanavointiratkaisua vakuutusmaksutulot ja kokonaisveroaste pienenisivät. Verotulot kasvaisivat hieman, mutta kokonaisyhdyt eivät riittäisi kattamaan rahastojen menoille asetettuja säästötavoitteita. Esityksen mukainen kanavointiratkaisu vähentää suoraan valtion menoja, koska valtion osuus sairausvakuutuksen kustannuksista pienenee.

Valiokunta toteaa, että sosiaaliturvan rahoituksen kehittämisessä pyrkimyksenä on ollut vahvistaa vakuutusperiaatetta eli vakuutusmaksujen ja niillä rahoitettavien etuuksien välistä suhdetta. Vakuutusperiaatteen vahvistaminen turvaa osaltaan sosiaalivakuutuksen legitimitettä. Valiokunta pitää vakuutusperiaatteen kannalta tärkeänä, että kanavointi ehdotetaan tehtäväksi sairausvakuutusrahaston rahoitusosuuksien sisäisillä muutoksilla eikä varoja siirretä sosiaaliturvarahastoista valtion yleiskatteelliseen budjettirahoitukseen. Sosiaaliturvarahastojen varojen käyttötarkoituksia ei myöskään esitetä muutettavaksi. Työllisyysrahaston perimien työttömyysvakuutusmaksujen annetaan alentua, maksujen käyttötarkoitusta ei muuteta ja Työllisyysrahaston suhdanepuskuri kertyy muuttuneen työttömyysturvalainsäädännön ja työttömyyden kehityksen mukaisten ennusteiden perusteella. Sairausvakuutuksen osalta kanavointiratkaisussa muutetaan valtion, työntajien ja vakuutettujen rahoitusosuuksia maksujen käyttötarkoitusta muuttamatta.

Ehdotettu kanavointi toteutetaan täysimääräisesti vuonna 2025, vaikka säästöt toteutuvat asteittain vuosina 2024—2026. Esityksen mukaan täysimääräisellä ja työnantajien, palkansaajien ja muiden etuudensaajien näkökulmasta osittain etupainotteisella kanavoinnilla valtion ja kuntien velkaantumista voidaan vähentää täysimääräisesti heti vuoden 2025 alusta lukien.

Valiokunta toteaa, että hallituksen esityksen luvussa 5.1.1.9. on arvioitu työmarkkinajärjestöjen esille tuomia kertatilitystä ja asteittaista voimaantuloa koskevia vaihtoehtoja. Asteittainen kanavointi edellyttäisi, että rahoitusosuuksia muutettaisiin asteittain vuosille 2025 ja 2026. Asteittaiseen kanavointiin verrattuna kerralla toteutettava kanavointiratkaisu on esityksen mukaan läpinäkyvyyden, selkeyden ja ennustettavuuden kannalta tarkoituksenmukaisempi vaihtoehto. Valtion ylimääräinen 200 milj. euron kertatilitys on puolestaan esityksen mukaan ylimitoitettu eikä yksinomaisena keinona myöskään ratkaisisi palkansaajia koskevaa etupainotteisuutta. Valtion ylimääräisen rahoitusosuuden kohdentaminen yksinomaan palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun alentamiseen yhden vuoden ajaksi on puolestaan raskas väline, joka edellyttäisi väliaikaisesti voimassa olevaa muutosta työttömyysetuuksien rahoituksesta annettuun lakiin. Lisäksi esityksessä on arvioitu, että tällainen siirto ei ole mahdollinen, kun otetaan huomioon valtiontalouden tiukka kehystilanne.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa tuotiin myös esille, että ehdotettu kanavointiratkaisu ei kohtele palkansaajia ja työnantajia tasapuolisesti. Hallituksen esityksessä on (kappale 4.2.1) kuvattu kanavoinnin vaikutuksia palkansaajien maksuihin ja verotukseen (taulukko 7) sekä työnantajien maksuihin ja yhteisöverotukseen (taulukko 8). Valiokunnan sosiaali- ja terveysministeriöltä saaman selvityksen mukaan ehdotettu kanavointiratkaisu kokonaisuutena kiristää hyvin lievästi palkansaajien vero- ja maksurasitusta ja toisaalta keventää hyvin lievästi työnantajien vero- ja maksurasitusta. Tämä johtuu muun muassa siitä, että eri tahojen rahoitusosuuksia ja vakuutus-

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp

maksuja on pyörästetty. Kun otetaan huomioon koko kanavoinnin mittaluokka 1,13 mrd. euroa, ehdotettu ratkaisu kokonaisuutena kuitenkin kohtelee työnantajia ja palkansaajia tasapuolisesti.

Sairauspäivärahan laskukaavan muutos

Sairauspäivärahan laskusäännön muutos kohdistuu noin 196 000 (64 %) saajaan, joista lähes 60 prosenttia on naisia. Esityksen mukaan laskusäännön muuttaminen pienentää päivärahaa keskimäärin noin 12,51 euroa päivältä. Miehillä keskimääräinen leikkaus on hieman suurempi kuin naisilla. Sairauspäivärahan laskukaavan muutos pienentää sairauspäivärahan kuluja noin 120 milj. euroa. Kun huomioidaan julkisen sektorin työnantajille maksettavien etuuksien, yhteisöverotulojen ja ansiotuloerotulojen pienentyminen sekä yleisen asumistuen ja perustoimeentulotuen kulujen kasvu, laskusäännön muutos vähentää julkisen talouden menoja noin 59 milj. eurolla.

Esityksen tavoitteena on kohdistaa säästöt ylempiin päivärahoihin. Ehdotettu taitteen alentaminen taitteen alentaminen 35 769 eurosta 27 633 euroon kohdistaa sairauspäivärahan leikkauksen noin 2 400 euroa kuukaudessa ansaitseviin. Tulorajan ylittävistä sairauspäivärahan saajista noin 31 prosentilla on huollettavia lapsia. Leikkauksen merkitys korostuu erityisesti pidemmissä sairauspoissaoloissa. Keskimääräistä enemmän vaikutus heijastuu yli 55-vuotiaisiin, joiden keskimääräiset päiväraha-kaudet ovat muihin ikäluokkiin verrattuna pidempiä. Sairauspoissaolojen pitkittyessä usein myös muut sairauteen liittyvät kulut, kuten lääkekustannukset ja hoitoihin liittyvät maksut, nousevat.

Valiokunta toteaa, että vakuutusperiaatteen näkökulmasta sairauspäivärahan laskukaavan muutos ei ole täysin ongelmaton, koska yksittäisen palkansaajan rahoitusvastuun ja etuuden karttuman välinen suhde heikkenee ylemmissä tuloluokissa. Kuten esityksessä (s. 41) todetaan, ylempiin tuloluokkiin mentäessä maksettujen päivärahamaksujen ja saatujen etuuksien välinen suhde pienenee nykyisinkin, ja esityksessä ehdotetut muutokset pienentävät entisestään maksettujen päivärahamaksujen ja saatujen etuuksien suhdetta erityisesti ylemmissä tuloluokissa. Valiokunta kuitenkin katsoo, että säästöjen kohdentaminen ylempiin päivärahoihin on sosiaaliturvajärjestelmän kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaisempi vaihtoehto kuin leikkauksen kohdentaminen myös pienempiin päivärahoihin, jolloin myös toimeentulotuki- ja asumismenot kasvaisivat. Nyt ehdotetulla laskusäännön muutoksella arvioidaan olevan vain vähäinen vaikutus toimeentulotukimenoihin (0,5 milj. euroa) ja asumistukimenoihin (0,6 milj. euroa).

Korkeampien sairauspäivärahojen leikkaus vaikuttaa myös työnantajan palkkakustannuksiin vakuutetun sairausajalta. Sairauspäivärahaa voidaan maksaa työnantajalle siltä osin kuin vakuutetulla on työsuhteen perusteella oikeus palkan tai sitä vastaavan korvauksen saamiseen sairauspoissaolon ajalta ja kun työsuhteen ehdoissa on sovittu päivärahaetuuden taikka sen osan suorittamisesta vakuutetun sijasta työnantajalle. Sairauspäiväraha ei korvaa ansionmenetystä täysimääräisesti ja esitettyjen säästöjen seurauksena korvauksen taso laskee, mikä tarkoittaa, että työnantajien palkkakustannukset vakuutetun sairausajalta kasvavat. Tämän vaikutuksen on arvioitu olevan noin 58 milj. euroa. Tämä voi esityksen vaikutusarviointienkin (s. 38) perusteella johtaa työn kysynnän heikkenemiseen. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille erityisesti huoli sairauspäivärahan leikkauksen vaikutuksista työnantajan halukkuuteen palkata osatyökykyinen tai vammaisen työntekijä.

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp

Esityksessä (s. 36) sairauspäivärahan laskusäännön muutoksella ei tavoitella työllisyysvaikutuksia, mutta muutoksen arvioidaan kuitenkin lisäävän työllisyyttä 5 300 työllisellä. Tämän oletetaan johtuvan kannustinvaikutuksista, kun päivärahan taso alenee ja ihmiset palaavat nopeammin töihin. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että matalampi sairauspäivärahan korvausaste voi kannustaa työntekijöitä palaamaan töihin liian ajoissa, mikä voi vaarantaa toipumista ja vähentää työn tuottavuutta sekä johtaa pidemmällä aikavälillä työkyvyttömyyden pitkittymiseen sekä etuusmenojen kasvuun. Myös työkyvyttömyyseläkkeelle hakeutuminen voi lisääntyä. Toisaalta varhaisempi työhön paluu terveydelle sopivaan työhön voi myös tukea terveyttä ja toipumista, mikä ehkäisee pitkittyviin sairauspoissaoloihin liittyvää työstä syrjäytymistä. Valiokunta korostaa työterveyshuollon roolia sairauspoissaolotarpeen ja sen vaihtoehtojen arvioinnissa.

Valiokunta pitää sosiaaliturvajärjestelmän selkeyden ja johdonmukaisuuden kannalta perusteltuna, että esityksen mukainen laskukaavan muutos koskee myös kuntoutusrahaa. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että kuntoutuksen aikaisen toimeentulon heikentymisellä voi olla vaikutusta asiakkaan motivaatioon osallistua ja sitoutua erityisesti pitkäkestoisempaan ammatilliseen kuntoutukseen. Ammatillisen kuntoutuksen ajalta maksettavaa kuntoutusrahaa on jo pienennetty vuoden 2024 alusta voimaantulleella lailla (1240/2023, HE 60/2023 vp), minkä vaikutuksia ei ole vielä pystytty arvioimaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että kuntoutusrahan muutosten vaikutuksia kuntoutukseen osallistumiseen seurataan.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen lisäksi sairastamisen kustannuksiin vaikuttavat muun muassa asiakasmaksujen korotukset, lääkkeiden alkuomavastuun ja lääkkeiden arvonlisäveron korotukset. Sosiaali- ja terveysministeriön vuosien 2024—2025 sosiaaliturvamuuatosten yhteisvaikutuksia koskevan selvityksen (Vuosien 2024 ja 2025 sosiaaliturvamuuatosten yhteisvaikutukset kotitalouksien taloudelliseen asemaan, STM 2024) mukaan tuloihin suhteutettuna terveystulot kasvavat eniten kolmessa pienituloisimmassa tulokymmenyksessä. Terveystulot vaikuttavat tuloihin ovat kuitenkin maltillisia verrattuna toimeentuloturvan muutosten vaikutuksiin. Valiokunta painottaa, että työkyvyttömyisten henkilöiden mahdollisuudet parantaa omaa toimeentuloaan omaa aktiivisuutta lisäämällä ovat rajalliset ja korostaa eri muutosten yhteisvaikutusten seurannan tärkeyttä.

Sairauspäivärahan laskukaavan muutos koskee myös luovutuspäivärahaa. Esityksen mukaan luovutuspäivärahaan sovelletaan kuitenkin nykyistä laskukaavaa vuoden 2025 loppuun saakka, koska hallituksen tavoitteena on muuttaa luovutuspäivärahan taso vastaamaan sairausvakuutuslain mukaisen tartuntatautipäivärahan tasoa vuoden 2026 alusta lukien. Valiokunta pitää tärkeänä, että luovutuspäivärahan tason muutos valmistellaan suunnitellussa aikataulussa.

Vaikutukset työnantajiin, kuntiin ja hyvinvointialueisiin

Esityksen (s. 35) mukaan ehdotettu kokonaisuus on kuntataloutta vahvistava. Sairauspäivärahan laskukaavan muutos nostaa kuntien työnantajakustannuksia, mutta työttömyysvakuutusmaksujen alenemisen myötä työnantajakustannukset kokonaisuutena alenevat. Lisäksi kanavoinnin aiheuttamat muutokset verotukseen kasvattavat myös kuntien ansiotuloverotuloja. Ehdotettu kanavointiratkaisu vahvistaa kuntataloutta vuositasolla noin 75 milj. eurolla. Yhteensä kuntatalouden arvioidaan vahvistuvan yli 90 milj. eurolla, kun huomioidaan myös vuoden 2024 alusta toteutettu kanavointiratkaisu.

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp

Esityksen (s. 35—36) mukaan ehdotetulla kanavointiratkaisulla ei ole juurikaan vaikutusta hyvinvointialueiden talouteen. Hyvinvointialueiden työnantajamaksut kevenevät kanavointiratkaisun myötä hieman vuoteen 2023 verrattuna, mutta tämä tulee huomioiduksi melkein samassa suhteessa niiden rahoituksen vähenemisenä hyvinvointialueindeksin kautta. Sairauspäivärahaan ehdotettu säästö vähentää hyvinvointialueiden saamia sairauspäivärahakorvauksia noin 19 milj. eurolla, mikä heikentää hyvinvointialueiden rahoitusta. Tämä vaikutus tulee kuitenkin huomioiduksi kahden vuoden viiveellä hyvinvointialueiden rahoituksen jälkikäteistarkistuksessa. Lisäksi hyvinvointialueet voivat jossain määrin omilla toimenpiteillään pyrkiä vaikuttamaan tilanteeseen esimerkiksi vähentämällä henkilöstönsä sairauspoissaoloja ennaltaehkäisevin toimin.

Esityksessä (s. 47) arvioidaan sairausvakuutuksen rahoitusvastuisiin ehdotettujen muutosten lisäävän työnantajien maksurasitusta, mutta kun tarkastellaan kanavointiratkaisua kokonaisuutena (mukaan lukien työnantajien työttömyysvakuutusmaksut, sairausvakuutuksen maksuvastuut ja verorasituksen muutokset), työnantajien maksurasitus ei keskimäärin muutu vuoteen 2023 verrattuna. Työnantajien kesken syntyy kuitenkin pieniä vero- ja maksurasituksen muutoksia yrityksen palkkasumman mukaan. Koska työnantajien työttömyysvakuutusmaksu on porrastettu ja sairausvakuutusmaksua ei, ehdotus nostaa hieman pienien työnantajien työnantajamaksuja ja laskee hieman suurempien työnantajien maksuja.

Pienten työnantajien tavoin yrittäjän eläkelain (1272/2006) mukaan vakuutettujen yrittäjien vero- ja maksurasitus kiristyy kanavoinnin seurauksena hieman. Yrittäjät eivät maksa työttömyysvakuutusmaksua, eivätkä siten hyödy sen alenemisesta. Ehdotettujen muutosten voidaan arvioida kasvattavan keskimääräisen yrittäjän maksurasitusta noin 3 eurolla kuukaudessa. Lisäksi vuoden 2024 alussa toteutettu kanavointiratkaisu kiristi myös hieman yrittäjien ansiotulojen verotusta. Yrittäjiin kohdistuva maksurasituksen nousu on arviolta yhteensä noin 7 milj. euroa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa nostettiin esille erityisenä kysymyksenä itselleen palkkaa maksavan yrittäjän velvollisuus maksaa työnantajan sairausvakuutusmaksua itselleen maksamansa palkan perusteella. Näiden yrittäjien verotus tulee asiantuntijakuulemisen perusteella kiristymään vielä muita yrittäjiä enemmän. Valiokunta pitää perusteltuna, että itselleen palkkaa maksavan yrittäjän työnantajan sairausvakuutusmaksuvelvollisuutta selvitetään, koska työnantajan sairausvakuutusmaksulla on tarkoitus rahoittaa työntekijäasemassa olevien etuuksia.

Sairausvakuutusmaksujen maksuprosenttien säätäminen lailla

Seuraavan vuoden sairausvakuutusmaksut säädetään normaalisti vuosittain valtioneuvoston asetuksella ennen 23. päivä marraskuuta. Jotta vuoden 2025 sairausvakuutusmaksuista voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää esityksessä ehdotettujen rahoitusvastuiden mukaisesti, esityksessä sairausvakuutuslakiin ehdotettujen rahoitusvastuiden muutosten tulisi olla voimassa ennen mainittua asetuksen viimeistä voimaantulopäivää, mikä ei ole esityksen eduskuntakäsittelyn vaatima aika huomioon ottaen mahdollista. Tämän vuoksi sairausvakuutusmaksuista ehdotetaan säädettäväksi poikkeuksellisesti lailla (2. lakiehdotus).

Lisäksi ennakoperintälakia on muutettu (499/2024) siten, että verovuoden ennakonpidätysprosentit tulevat voimaan 1. päivästä tammikuuta alkaen. Verohallinnon mukaan tämä tarkoittaa si-

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp

tä, että vuoden 2025 veroperusteiden on oltava tiedossa marraskuun puolivälissä, kun verokorttien laskenta aloitetaan.

Valiokunta ehdottaa 2. lakiehdotukseen sisältyviä maksuprosentteja tarkennettavaksi etuuksissa ja lainmuutoksissa tapahtuneen kehityksen perusteella sosiaali- ja terveysministeriön valiokunnalle toimittaman selvityksen pohjalta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vakuutusmaksuja laskettaessa maksut on määritelty siten, että ne toteuttavat hallituksen esityksessä olevan 1. lakiehdotuksen mukaiset työtulovakuutuksen ja sairaanhoitovakuutuksen rahoitusosuudet.

Työtulovakuutuksesta maksettavien sairauspäivärahojen ja vanhempainpäivärahojen kuluarvioita on lisäksi alennettu yhteensä 4,7 milj. eurolla. Sairaanhoitovakuutuksessa sairaanhoitokorvauksien ja vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen kuluarvioita on alennettu yhteensä 27,6 milj. eurolla. Lisäksi sairausvakuutuksessa tuottoina huomioitavia lääkekorvausten palautusmaksuja on arvioitu tulevan 13,0 milj. euroa enemmän vuonna 2024 kuin mitä elokuussa arvioitiin. Tämä kasvattaa vuodelta 2024 syntyvää ylijäämää, joka puolestaan huomioidaan vuoden 2025 sairaanhoitovakuutuksen rahoitettavissa etuuskuluissa ja vaikuttaa siten vakuutusmaksuja alentavasti. Toisaalta vakuutusmaksujen perusteena olevaa maksupohjaa on tarkistettu hieman alaspäin verrattuna elokuun tilanteeseen.

Nämä muutokset vaikuttavat vuoden 2025 sairausvakuutusmaksujen tasoon siten, että 2. lakiehdotuksen 1 §:n mukainen sairaanhoitomaksu palkka- ja yrittäjän työtulosta on 1,06 prosenttia (0,01 prosenttiyksikköä alhaisempi verrattuna hallituksen esitykseen) ja etuus- ja eläketulosta perittävä maksu on 1,45 prosenttia (0,01 prosenttiyksikköä alhaisempi verrattuna hallituksen esitykseen) vuonna 2025. Lakiehdotuksen 2 §:n mukainen päivärahamaksu palkka- ja yrittäjätulosta on 0,84 prosenttia (0,01 prosenttiyksikköä korkeampi kuin hallituksen esityksessä), 3 §:n mukainen työnantajan sairausvakuutusmaksu 1,87 prosenttia (0,01 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin hallituksen esityksessä) ja 2 §:n mukainen yrittäjän lisärahoitusosuus 0,20 prosenttia (sama kuin hallituksen esityksessä) vuonna 2025.

Työtulovakuutuksessa maksuprosenttien määrittäminen sairausvakuutuslain 18 luvun 21 ja 22 §:n mukaisten uusien rahoitusosuuksien mukaan yhdessä pienten ennustemuutosten kanssa johtaa työtulovakuutuksen maksujen pieniin pyörityseroihin hallituksen esitykseen verrattuna. Työtulovakuutuksen vakuutusmaksujen 0,01 prosenttiyksikön muutokset hieman kiristävät palkansaajien ja hieman keventävät työnantajien maksurasitusta. Palkka- ja yrittäjätulosta perittävän sairaanhoitomaksun 0,01 prosenttiyksikön alenema kompensoi kuitenkin palkansaajien osalta kiristysten vaikutuksen.

Vuoden 2025 palkkakertoimen pisteluvun tarkentumisen myötä lopullinen tuloraja, jota pienemmistä palkka- ja yrittäjätulojen yhteismäärästä ei peritä päivärahamaksua on 16 862 euroa (10 euroa pienempi kuin hallituksen esityksessä).

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 123/2024 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 123/2024 vp sisältyvän 2. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

sairausvakuutuslain 11 ja 18 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan sairausvakuutuslain (1224/2004) 18 luvun 13 §:n 2 ja 3 momentti, sellaisena kuin ne ovat laissa 535/2019, sekä
muutetaan 11 luvun 1 §:n 2 momentti, 18 luvun 9 ja 10 §, 20 §:n 3 momentti, 21 §, 22 §:n 1 momentti ja 23 §:n 2 momentti,
sellaisina kuin ne ovat laissa 535/2019,
seuraavasti:

11 luku

Päivärahaetuuksien määrä

1 §

Päivärahaetuuksien määrä tulojen perusteella

Sairauspäivärahan määrä on 70 prosenttia vakuutetun vuositulojen kolmassadasosasta, jos vuositulot eivät ylitä 20 780 euroa. Tämän ylittävästä osasta sairauspäivärahan määrä on 15 prosenttia vuositulon kolmassadasosasta.

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp

18 luku

Sairausvakuutusrahasto ja vakuutusmaksut

9 §

Vakuutettujen rahoitusosuus

Vakuutetuilta perittävän sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksun tuotoilla rahoitetaan 48,6 prosenttia 8 §:n 1 momentin 1—4 kohdan sekä 2 ja 3 momentin mukaisten sairaanhoitovakuutuksen kulujen yhteismäärästä.

10 §

Valtion rahoitusosuus

Valtion varoista rahoitetaan 51,4 prosenttia 8 §:n 1 momentin 1—4 kohdan sekä 2 ja 3 momentin mukaisten sairaanhoitovakuutuksen kulujen yhteismäärästä. Lisäksi valtion varoista rahoitetaan 8 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettut sairaanhoidon kulut siltä osin kuin Suomessa annettujen sairaanhoitoetuksien perusteella ulkomailta saadut kulujen korvaukset eivät niitä kata.

20 §

Sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu

Jos vakuutettu saa muuta kuin 15—18 §:ssä tarkoitettua ansiotuloa, häneltä peritään tästä tuloista sen lisäksi, mitä tämän pykälän 1 momentissa ja 23 §:ssä säädetään, sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksua 0,39 prosenttia. Maksua ei kuitenkaan peritä 14 §:n 2 momentissa mainituista tuloista.

21 §

Sairausvakuutuksen päivärahamaksu

Sairausvakuutuksen päivärahamaksu määräytyy vuodelle 2025 siten, että sen tuotoilla rahoitetaan 32 prosenttia 12 §:ssä tarkoitetuista työtulovakuutuksen kuluista, joista on vähennetty korvaukset vanhemmuudesta aiheutuvista perhevapaakustannuksista.

22 §

Työnantajan sairausvakuutusmaksu

Työnantajan sairausvakuutusmaksu määräytyy vuodelle 2025 siten, että sen tuotoilla rahoitetaan korvaukset vanhemmuudesta aiheutuvista perhevapaakustannuksista sekä 68 prosenttia

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp

12 §:ssä tarkoitetuista työtulovakuutuksen kuluista, joista on vähennetty korvaukset vanhemmuudesta aiheutuvista perhevapaakustannuksista.

23 §

Sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksun tarkistaminen

Sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksun maksuprosentista säädetään vuosittain ennen marraskuun 23 päivää annettavalla valtioneuvoston asetuksella. Jos maksu kuitenkin alittaisi 0,90 prosenttia tai ylittäisi 1,20 prosenttia kunnallisverotuksessa verotettavasta ansiotulosta ja muusta 14 ja 16—19 §:ssä tarkoitettusta sairaanhoitomaksun maksuperusteesta, maksuprosentista on säädetävä lailla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 18 luvun 9 ja 10 §:ää, 20 §:n 3 momenttia, 21 §:ää ja 22 §:n 1 momenttia sovelletaan ensimmäisen kerran määrättäessä vakuutetun sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksun, sairausvakuutuksen päivärahamaksun ja työnantajan työttömyysvakuutusmaksun määrä vuodelle 2025 ja 18 luvun 23 §:n 2 momenttia ensimmäisen kerran määrättäessä sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu vuodelle 2026.

Jos työkyvyttömyys on alkanut ennen 1 päivää tammikuuta 2025, sairauspäivärahaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Jos vakuutettu on tämän lain voimaan tultua tullut tällä lailla muutettavan lain 11 luvun 2 §:n 7 momentin mukaisesti uudelleen työkyvyttömäksi ja edellinen etuusjakso on alkanut viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2024, sairauspäivärahaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Jos oikeus luovutuspäivärahaan alkaa viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2025, luovutuspäivärahaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa ollutta 11 luvun 1 §:n 2 momenttia.

Tämän lain 11 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetty työtulon 20 780 euron yläraja vastaa työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitettua palkkakertoimen arvoa vuonna 2010.

Vuoden 2024 lopullisia valtion rahoitusosuuksia ja vakuutusmaksuilla rahoitettavia osuuksia laskettaessa sekä Kansaneläkelaitoksen vuoden 2024 tilinpäätöstä laadittaessa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita 18 luvun säännöksiä.

2.

Laki

sairausvakuutusmaksujen maksuprosenteista vuonna 2025

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksun maksuprosentti

Vakuutetulta vuonna 2025 perittävä sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksu on 1,06 prosenttia kunnallisverotuksessa verotettavasta ansiotulosta ja muusta sairausvakuutuslain (1224/2004) 18 luvun 14, 16—19 ja 19 a §:ssä tarkoitettua maksuperusteesta.

Jos vakuutettu saa muuta kuin sairausvakuutuslain 18 luvun 15—18 §:ssä tarkoitettua ansiotuloa, häneltä peritään sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksua 1,45 prosenttia.

2 §

Sairausvakuutuksen päivärahamaksun maksuprosentti

Palkansaajalta ja yrittäjältä vuonna 2025 perittävä sairausvakuutuksen päivärahamaksu on 0,84 prosenttia palkka- ja yrittäjätulosta sekä muusta sairausvakuutuslain 18 luvun 15—18 §:ssä tarkoitettua maksuperusteesta, jos vuotuisen palkka- ja yrittäjätulon yhteismäärä on vähintään 16 862 euroa. Päivärahamaksu peritään tällöin myös mainitun tulorajan alittavasta tulon osasta. Jos vuotuisen palkka- ja yrittäjätulon yhteismäärä ylittää 16 862 euroa, päivärahamaksua ei peritä. Yrittäjältä vuonna 2025 perittävä yrittäjän lisärahoitusosuus on 0,20 prosenttia yrittäjän eläkelaisissa (1272/2006) tarkoitettua vakuutuksen mukaisesta työtulosta.

3 §

Työnantajan sairausvakuutusmaksun maksuprosentti

Työnantajan vuonna 2025 maksama työnantajan sairausvakuutusmaksu on 1,87 prosenttia työnantajan sairausvakuutusmaksusta annetun lain (771/2016) 5 §:ssä tarkoitettua palkasta.

4 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 2025.

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp

Tämän lain 1 §:ää sovelletaan vuodelta 2025 perittävään sairausvakuutuksen sairaanhoitomaksuun.

Tämän lain 2 ja 3 §:ää sovelletaan maksuihin, jotka perustuvat vuonna 2025 maksettavaan palkkaan tai vahvistettuun yrittäjän työtuloon.

Helsingissä 7.11.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Maaret Castrén kok
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Ville Merinen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Anne Rintamäki ps
jäsen Päivi Räsänen kd
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Markku Siponen kesk
jäsen Oskari Valtola kok (osittain)
jäsen Ville Väyrynen kok
varajäsen Mari Kaunistola kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp
Vastalause /sd, vihr, vas

Vastalause

Perustelut

Emme hyväksy hallituksen esittämiä leikkauksia sairaus- ja kuntoutuspäivärahaan.

Ehdotettu sairauspäivärahan laskukaavan muuttaminen tarkoittaa jälleen uutta leikkausta ansiosidonnaiseen sosiaaliturvaan. Leikkaus toteutetaan laskemalla korvauksen ns. taitekohtaa ja korvausprosenttia. Sairauspäivärahan, osasairauspäivärahan ja kuntoutusrahan määrä alenisi muutoksesta johtuen kaikilla vakuutetuilla, joiden vuositulot olisivat yli 27 633 euroa vuoden 2024 tassa.

Vuositulon ylärajan laskeminen tarkoittaa käytännössä leikkauksen osumista myös pienituloisiin päivärahan saajiin. Jo 2 400 euron kuukausitulolla päiväraha heikkenee, ja keskituloisen ihmisen sairauspäivärahaa leikkaus heikentää 300—400 euroa kuukaudessa. Kelan vuoden 2023 tietojen perustella leikkaus vaikuttaisi vuosittain lähes 200 000 varsinaisen sairauspäivärahan saajaan, joista noin 40 prosenttia on miehiä ja 60 prosenttia naisia. Vuositulorajan ylittävillä päiväraha pienenee keskimäärin noin 12,51 euroa päivältä (miehillä 13,61 ja naisilla 11,51 euroa päivältä). Vuoden aikana tämä leikkaus tarkoittaa keskimäärin noin 497 euron heikennystä nykytilaan verrattuna, 615 euroa miehillä ja 413 euroa naisilla. Muutos vaikuttaa työntekijän toimeentuloon vähemmän, jos työ- tai virkaehtosopimuksessa on sovittu palkanmaksusta työsopimuslaissa säädetyn omavastuujan jälkeenkkin. Siltä osin, kun sairauspäiväraha maksetaan työnantajalle korvauksena sen maksamasta sairausajan palkasta, vaikutus kohdistuu työnantajaan.

Mitä pidempi sairauspoissaolo on, sitä enemmän sen merkitys korostuu. Esimerkiksi kuuden kuukauden pituisen sairausjakson ajalta päivärahan leikkaus voi olla jo yli 1 000 euroa alle 3 000 euroa kuukaudessa ansaitsevilla. Sairauspäivärahan leikkauksen lisäksi pitkittyvällä sairauslomalla myös sairauden hoitokulut ja lääkekulut kasvavat. On huomattava, että hallitus nostaa sairastamisen kuluja myös korottamalla sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja 22,5—45 prosentilla, korottamalla lääkkeiden arvonlisäveroa ja nostamalla lääkkeiden vuosiomavastuuta. Sairauspäivärahaleikkauksetkin saattavat kasaantua kotitalouksiin, joihin on jo aiemmin kohdistunut tai kohdistuu hallituksen rajuja työttömyysturvaleikkauksia, lapsikorotusten poisto, asumistukileikkauksia, toimeentulotuen kiristämistä ja vuorotteluvapaan ja aikuiskoulutustuen lakkautus. Tämän lisäksi useiden etuuksien indeksit ovat jäädytettyinä ja hallitus jatkaa leikkauksia myös sote-palveluista. Asiantuntijakuulemisissa on erityisesti kannettu huolta lapsiperheiden ja vammaisten henkilöiden selviytymisestä.

Hallituksen esityksen mukaan heikentynyt korvaustaso voi vaikuttaa siihen, että asiakkaat, joilla työkyvyttömyys on pitkittynyt tai on vaarassa pitkittyä, hakeutuvat aiempaa aikaisemmin työkyvyttömyyseläkkeelle. Emme pidä tällaista kehitystä järkevänä. Sosiaaliturvan tulisi ensisijaisesti tukea ihmistä takaisin työelämään tai kuntoutukseen. Nyt myös kuntoutusrahan taso laskee. Kuntoutusrahan leikkaus vaikuttaa noin 14 400 etuuden saajaan. Kuntoutukseen osallistumiseen pitäisi kannustaa, sillä se turvaa ja parantaa ihmisen toimintakykyä, työ- ja opiskelukykyä, työllistymistä ja työssä jatkamista. Oikea-aikainen kuntoutus on vaikuttavaa toimintaa ja se vähentää paitsi työkyvyttömyyden kestoa, myös muiden palveluiden tarvetta. Kuntoutuksen ajalta makset-

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp
Vastalause /sd, vihr, vas

tavan etuuden tarkoituksena on paitsi turvata toimeentuloa, myös motivoida ja sitouttaa kuntoutuja kuntoutukseen osallistumiseen.

Hallituksen esityksen mukaan alhaisempi korvauksen taso saattaa myös johtaa varhaisempaan töihin paluuseen. Tällä voi olla negatiivisia vaikutuksia henkilön terveyden ja toipumisen näkökulmasta. Mahdollisesti sairaus pitkittyy tai uusiutuu ja aiheuttaa lisää sairauspoissaoloja. Hallitus on kuitenkin onnistunut laskemaan myös varhaisemman töihin paluun johdosta esitykselleen työllisyysvaikutuksia, vaikka ei ole tähän pyrkinyt. Tähän tiivistyy hallituksen koko työllisyyspolitiikan mielettömyys: laskennallisilla kannustinvaikutuksilla sairaatkin paranevat työkykyisiksi. Käytännössä on todennäköisempää, että työllisyys jopa heikkenee, jos sairaana palataan töihin tai jätetään osallistumatta kuntoutukseen.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa paitsi arvosteltiin voimakkaasti sairauspäivärahan tason leikkaamista, esitettiin myös vaihtoehtoisena säästökeinoa sairauspäiväraajaksojen lyhentäminen, mm. tehostamalla ja nopeuttamalla hoitoa ja kuntoutusta, lyhentämällä hoitojonoja, satsaamalla mielenterveyspalveluihin, parantamalla varhaista puuttumista ongelmiin sekä muokkaamalla tarvittaessa työolosuhteita paremmiksi myös osatyökykyisyys huomioiden.

Hallituksen esityksellä toteutetaan myös lainsäädäntömuutosten vuoksi syntyvien säästöjen täysimääräinen kanavointi valtiolle ja kunnille. Kanavointi toteutettaisiin vähentämällä valtion rahoitusvastuuta sairausvakuutuksen etuusmenosta ja lisäämällä työnantajien, palkansaajien ja yrittäjien rahoitusosuutta sairausvakuutuksen kuluista. Ratkaisu johtaisi siihen, ettei vakuutusmaksu- ja verorasitus tämän esityksen johdosta kokonaisuutena olennaisesti muuttuisi, kun vertailaan vuotta 2023 vuoteen 2026 ja sen jälkeiseen aikaan.

Emme hyväksy hallituksen tekemiä mittavia leikkauksia sosiaaliturvaan ja nyt ehdotettavaa säästöjen kanavointia julkiseen talouteen. Julkisen talouden vahvistaminen on tehtävä oikeudenmukaisesti ja ensisijaisesti työllisyyttä, työkykyä, koulutusta ja kasvua tukemalla. Asiantuntijakuulemisten mukaan julkinen talous vahvistuisi myös ilman lisätoimenpiteitä, kun otetaan huomioon työttömyysvakuutusmaksujen verovähennysoikeus, työn verotuksen keventymisen työllisyyttä vahvistava vaikutus ja julkisen sektorin työnantajien velvollisuus maksaa työnantajan työttömyysvakuutusmaksua.

Tunnistamme tarpeen vahvistaa valtion ja kuntien taloutta, mutta hallituksen nyt esittämä tapa kanavoida sosiaaliturvasäästöt valtion kassaan on valmisteltu vastoin työmarkkinaosapuolten hyväksyntää. Kolmikantaisessa valmistelutyöryhmässä työmarkkinaosapuolet jättivät yhteisen eriävän mielipiteen. Pidämme tärkeänä, että vakuutuksen maksajat ovat jatkossakin mukana sosiaalivakuutuksen valmistelussa ja päätöksenteossa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hylätään.

Valiokunnan mietintö StVM 15/2024 vp
Vastalause 1 /sd, vihr, vas

Helsingissä 7.11.2024

Ilmari Nurminen sd
Krista Kiuru sd
Kim Berg sd
Ville Merinen sd
Bella Forsgrén vihr
Aino-Kaisa Pekonen vas